

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי רבן של ישראל מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

גאב"ד ירושלים ומרא דאדעא קדישא

פרשת בשלה תשפ"ד

יסוד היהדות להיות כפופים לדרך האבות

"אלוקי אבי וארוממנהו" (טו, ב).

פירש"י "אלהי אבי - הוא זה וארוממנהו. אלהי אבי, לא אני תחילת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה ואלהותו עלי מימי אבותי", ע"כ.

ודברי רש"י כאן הם יסוד היהדות, שיש לנו לידע שאין אנו מעמידים הדרך לבד, אלא כל עבודתנו הוא להמשיך מה שקיבלנו מאבותינו. ורק על ידי ידיעת יסוד זה יש קיום והמשך לתורה"ק לדורות הבאים, כי רק בדרך זו התורה עוברת בירושה דור אחר דור בלא שינוי. וכבר אמרו חז"ל "אשרי הדור שהקטנים נשמעים לגדולים".

יודע שעיקר מטרת עוקרי התורה בדור האחרון כשבאו לארץ ישראל היה לנתק את הצעירים מההורים ולומר להם שההורים גלותיים ומיושנים ואינם מבינים כלום עפ"ל, כי הם ידעו היטב שרק בדרך זו שהילדים ילזלו בהוריהם, יוכלו לנתקם מהדורות הקודמים, ה"י.

ובקונטרס הצינו שהתקיים בשנת תרצ"ז אמר הרשע ע. וייצמן שר"י [מי שהיה לאחר מכן נשיא מדינתם], שיש לפעול רק להצלת הצעירים, אבל כל הזקנים "יאבדו וילכו לגורלם כי הם אבק כלכלי ומוסרי בעולם", עפ"ל, ואכן בעוה"ר מתוך חינוך זה הם העבירו מעל הדת אלפים ורבבות, כי ברגע שהילדים מחפשים דרך חדשה ו"מתקדמת" כביכול, הרי הבור פתוח לפניהם ליפול לתהום ולשאול תחתיו לפרוק עול מלכות שמים לגמרי.

ובאמת לא דבר חדש הוא וכבר היה לעולמים, שכן מצינו אצל פרעה הרשע שלאחר שראה שאינו יכול לסרב למשה רבינו להוציא את בני ישראל ממצרים, אמר (שמות י, יא) "לכו נא הגברים" ולא רצה לתת לטף ללכת, ורצה בזה להטמיע את הנוער בין המצרים, וכדרך כל צוררי הדת דור אחר דור שכל מגמתם לעקור ולנתק הנוער מהוריהם, ואמנם דרך התורה הק' היא ללמוד דוקא מההורים והזקנים דור אחר דור עד משה שקיבל תורה מסיני.

מעלת האמונה הפשוטה המושרשת בלב

"זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו" (טו, ב).

פירש"י הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע ששני סוגי אמונות נשנו כאן, "זה אלי": זהו האמונה השכלית שמשגיח האדם ע"י חקירה והתבוננות בשכל, ועל דרגת אמונה זו נאמר "ואנוהו", והיינו שראוי לשבח. ואחר כך נאמר עוד מדרגת אמונה "אלהי אבי": וזהו אמונה הבאה מכח האבות שהיא האמונה הפשוטה המסורה לנו לאבותינו מדור דור ומושרשת בקרבינו בקביעות מאב לבן, ונאמר בה "וארוממנהו" מלשון גובה, שהיא דרגת האמונה הגבוהה ביותר, והיא יותר ממדרגת האמונה השכלית.

וטעם הדבר שהאמונה השכלית איננה במדרגה גבוהה כל כך, היינו מפני שהאמונה השכלית אין כוחה יפה אלא בשעה שהאדם מתבונן בשכלו, אבל בשעה שבא לאדם קושי בקיום המצוה או נסיון, טבע האדם להעדיף להתעלם כביכול מההוכחה השכלית ולעשות כרצונו, ולזה צריך דווקא אמונה טבעית המושרשת בנו מאבותינו, כי מי שאמונתו ברורה לו ומרגיש את הקב"ה, הוא יכול להתגבר על החטא מכח יראת חטא והפחד מהקב"ה שנמצא לפניו.

וכן העיד החסיד יעב"ץ שבעת הגזירות בשפאניא (ספרד), הפילוסופים באמונה מצאו לעצמם תירוצים שונים ולא מסרו את נפשם להריגה על קידוש השם, ודוקא פשוטי העם שבאו עם אמונה פשוטה, הם אלו שמסרו את עצמם ברבבותיהם בחפץ לב ובשמחה להריגה.

◇◇◇

מור"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל לא היו ניחא ליה ממה שבהרבה ישיבות מדברים בשיחות מוסר על כוחות נפש האדם, ולא בדרך של התעוררות למעשה להיזהר מכל חטא ולהתחזק בתפילה ותורה, והיה אומר שעיקר תיקון המעשים ולימוד המוסר הוא בהתעוררות הלב דווקא ולא על ידי מחשבות עמוקות בכוחות הנפש.

וסיפר שהוא בעצמו שמע שיחות מוסר מפה קדשו של ה"חפץ חיים" זצ"ל, וה"חפץ חיים" לא היה מדבר עניינים גבוהים ועמוקים במחשבה, אלא כל שיחותיו היו בדרך של התעוררות הלב, להלהיב הלבבות לתקן את אשר צריך

תיקון למעשה, ולהתחזק ביראת שמים ובדקדוק במצוות בדיבור במחשבה ובמעשה. והיה מו"ר זצ"ל מתאר שכאשר היה הקדוש החפץ חיים זצ"ל מדבר על עומק הדין לעתיד לבוא, היה רגיל לסיים ולומר "אבל אנחנו עדיין חיים בעולם הזה, ושערי תשובה ורחמים פתוחים לפנינו, ויכולים אנו לנצל הזמן לשוב בתשובה".

כדי לבנות בית המקדש צריך להיות ראויים להשראת השכינה

"זה אלי ואנוהו" (טו, ב)

בתרגום אונקלוס כאן איתא "דין אלקי ואבני ליה מקדשא", ע"כ.

ויש לתמוה מה ראו ישראל עכשיו דוקא לקבל על עצמם לבנות בית המקדש.

ונראה לבאר שכיון שישאל זכו אז להשראת השכינה במידה מרובה, וכמו שאמרו חז"ל (מכילתא בשלח פ"ג דשירה) "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי בנבואה", השתוקקו להמשיך במדרגה זו שהשכינה תשרה בתוכם, ולכן קיבלו על עצמם לבנות בית המקדש המביא להשרות את השכינה בישראל וכמו שנאמר (שמות כה, ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

ומכאן נלמד שאם יש לאדם איזה התעוררות אין די בהתעוררות גרידא אלא יש לקבל על עצמו שיהא ההתעוררות גם "למעשה" וכמו כאן שבשעה ששרתה עליהם השכינה קיבלו על עצמם לבנות בית המקדש שיהא מקום קבוע להשאת השכינה, וכמש"כ הרמב"ן (האמונה והבטחון פ"ט) בביאור הפסוק "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ" שמכל התעוררות יש לעשות איזה ענין למעשה - ש"ע"ד שתחפץ" היינו מלשון אנוקוטי חפצא.

ומכאן יש גם ללמוד שבנין בית המקדש שייך רק בשעה שזוכים אנו להרגיש את השראת השכינה, או אם נביא מעיד שרצונו ית"ש להשרות את השכינה בתוכינו, אבל בשעה של הסתר פנים שרצונו ית"ש שלא להשרות השכינה בגלוי לא שייך לבנות בית המקדש, שכל תכלית בית המקדש הוא להשרות את השכינה בגלוי בישראל.

◇◇◇

בימי הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל אירע שהנכרים ששלטו על מקום המקדש הצינו לעם ישראל לקנות את המקום כדי שיוכלו להקריב שם קרבנות, וגדולי הדור נמנעו מלתמוך ביוזמה זו, היות שאין לנו תכלת ולכן אין אפשרות לעשות בגדי כהונה כהלכתן, וכמו כן אין לנו כהנים מיוחדים הראויים להקריב, ומה גם שמקום המזבח לא ידוע בדיוק, וצריך "מנחת חינוך" דהיינו מנחה שעל הכהן להקריב ביום חינוכו, וכן אמרו נימוקים נוספים.

אמנם נראה שעיקר התנגדותם של גדולי ישראל היתה מפני שצריך שנהיה בטוחים שהשכינה בתוכינו, וזהו שכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, וכן משמעות דברי הרמב"ם (ריש הלכות בית הבחירה) שמצות עשה לבנות בית הבחירה כדי לקיים מצות ראייה ג' פעמים בשנה, ונראה שכוונתו היא שהמצוה דראייה היינו לראות את פני ה' אלקיך היא העומדת ביסוד ענין המקדש, ועניינה הוא לקבל פני השכינה.

הקב"ה מנהל את המלחמות שלא מחמת סיבות טבעיות אך מלבישם בדרך הטבע

"ה' איש מלחמה ה' שמו" (טו, א).

איתא בגמ' בע"ז (ב, ב) שלעתיד לבוא העכו"ם יטענו לקב"ה "הרבה מלחמות עשינו וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה. והקב"ה ישיב להם "כל מה שעשיתם לצורך עצמכם וכו", ומלחמות אני עשיתי שנאמר ה' איש מלחמה", עכ"ד הגמ'.

ונראה בביאור הענין, שהמלחמות אינם מתעוררות עפ"י סיבות הטבע דווקא, שלפעמים עפ"י דרך הטבע אין שום סיבה לעורר מלחמה, אבל כיון שמגיע הזמן הראוי למלחמה, מכניס הקב"ה רוח שטות אצל המלכים להתחיל במלחמה, וזהו ה' איש מלחמה" שהוא ית"ש מסובב את כל המלחמות שלא מחמת סיבות טבעיות דווקא. וענין זה ראו ישראל בעומדם על הים שהקב"ה בלבב את פרעה והכניס בו רוח שטות לרדוף אחר בני ישראל לתוך הים, וכמש"כ הרמב"ן (לעיל יד, ד) "כי בראותם שנקרע הים לפני בני ישראל והם הולכים ביבשה בתוכו אין ימלאם לבם לבא אחריהם להרע להם, ואין בכל המופתים כפלא הזה, וזה באמת שגעון להם, אבל סכל עצתם וחזק את לבם ליכנס בים".

נדבת ידידנו עוז העומד לימינו

הרב מורי בנק שליט"א ממקורבי מרן שליט"א לעילוי נשמתו אמו

בלומא יעטא בת יצחק יעקב הלוי ז"ל, ת.ג.צ.ב.ה.

נדבת ידידנו עוז הרב יוסף נפוי שליט"א ממקורבי מרן רבינו שליט"א

לעילוי נשמת אחיו הגדול ר' שמואל בן מול ע"ה, ולע"נ אחרות מרת שרה בת מול ע"ה,

נלב"ע כ"א סיון תשפ"ג תנצב"ה

נדבת ידידנו עוז הרה"ח ר' יששכר קנול שליט"א

לע"נ אביו הרה"ח ר' שרגא פייבל ב"ר צבי קנול זצ"ל,

נלב"ע כ"א שבט, תנצב"ה

ומה שאמרו 'איש' מלחמה הכוונה שכל זה מלביש הקב"ה בדרך הטבע ונדמה כ'איש', שנראה לנו סיבת המלחמות בטבע ובפוליטיקה, אבל האמת היא שהוא עילת העילות וסיבת כל הסיבות והוא בעל מלחמות, וסבל עם ישראל במלחמות לדורותיהן הכל הוא מאתו ית"ש.

◇ ◇ ◇

כתבו הספרים שבדור האחרון לפני ביאת משיח, בשעה שיגיע הזמן להתחיל במלחמות בין המדינות כדי לרזז את ביאת משיח, הקב"ה יכפה כביכול את האומות לעשות מלחמות, והיינו שלא יעשו מלחמות מחמת סיבות טבעיות כדרך שאר מלחמות, אלא הקב"ה יכניס בליבם לעשות מלחמות שלא עפ"י שכל, ויתעוררו מלחמות גדולות שבסופם ינקום הקב"ה בגויים וברשעים ובמינים ואפיקורסים.

ויש להטעים הדברים שהלא הגאולה האחרונה תהא כמו הגאולה הראשונה וכמבואר בחז"ל בכמה מקומות, וא"כ כשם שבגאולה הראשונה הכניס הקב"ה רוח שטות בפרעה לעשות מלחמה עם ישראל אף שזה היה שיגעון גמור, כך יהא גם בגאולה האחרונה שהקב"ה יכניס בלב ראשי האומות שיגעון גמור לעשות מלחמות אף שלא יהא בזה שום טעם והיגיון עפ"י שכל, וכל זה כדי לקרב את גאולתם של ישראל.

והמתבונן בשנים האחרונות במאורעות העולם ובמלחמת רוסיה ואוקראינה, יראה כמה אומות שלא רצו מלחמה כלל, ורק הקב"ה גרר אותם לתוך מלחמה זו שלא ברצונם, ועלינו לצפות בכל יום למשיח צדקינו שיבוא במהרה ובקרוב אמן.

"מי כמוך באלמים ה'"

"מי כמוך באלמים ה'". (טו, יא).

בגמ' בגיטין (נח, א) איתא, "מי כמוך באלמים ה', מי כמוך באלמים", ע"כ.

ובשנות הזעם במלחמה האיומה הוי מרגליה בפומיה דמו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל להביא מאמר חז"ל זה "מי כמוך באלמים", שהקב"ה שומע ורואה איך הגויים מחרפים את שמו הגדול ואת עמו ישראל ומשים עצמו כאילם ושותק, ואמר מו"ר זצ"ל, "הקב"ה רואה איך עמו מושלכים באש לרבותיהם אנשים נשים וטף, ומ"מ הוא שותק ומניח לגויים להרוג בנו, וזהו סוד ה' הכמוס וגנוז אצלו בלבד למה הוא שותק", ולכן נאמר בסוף הפסוק "מי כמוך נאדר בקודש", להורות שאין לנו שום אפשרות להבין ולהשיג את דרכי ה', והוסיף שבזמן זה צריכים להתחזק באמונה ולעורר הרבה רחמי שמים.

ובזמנינו הרשעים מחרפים את הקב"ה בדברי כפירה ונאצה, ומרימים יד בתורת משה ומחוקקים חוקים נגד הקב"ה ותורתו הק', ועל זה ג"כ יש לקרוא מה שפירשו חז"ל בפסוק זה: "מי כמוך באלמים", שהרי הקב"ה רואה את חרפתו שמחרפים אותו הרשעים ושותק, ואנו מצפים לישועת ה' שיושיע אותנו בקרוב למען שמו הגדול המתחלל בראש כל חוצות.

שכר הנשים בלימוד התורה ושכר תומכי התורה

"ותען להם מרים שירו לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים", (טו, כא).

לשון הפסוק צ"ב מהו הכוונה "ותען", והרי לא מצאנו ששאלו אותה איזה שאלה שתהא צריכה לענות תשובה.

עוד צריך ביאור, מדוע שיבחה את הקב"ה רק על נפילת ה"סוס ורוכבו" ולא על עצם בקיעת הים והצלת ישראל ועל כל שאר השירות ותשבחות שאמרו ישראל בשירת הים.

ופירש בזה הגאון רבי ישעיה חשין זצ"ל (בספר ילקוט מאמרים) שהנשים שאלו את מרים מה להן ולכל השמחה הזאת, והרי מאחר שכל תכלית יציאת מצרים הוא לשם קבלת התורה, א"כ לכאורה רק הגברים צריכים לשמוח כיון שקריעת ים סוף ויציאת מצרים הוא הכשר לקבלת התורה, אבל הנשים שבלא"ה לא ילמדו תורה, איזה חלק יש להם בשמחה זו.

ועל זה השיבה להם מרים, הלא ראיתן איך שסוס ורוכבו רמה בים, ולכאורה הדבר תמוה מה הסוס אשם ומדוע ייענש והרי לא עשה כלום, אלא וודאי משום שהוא סייע לרוכבו והמסייע לדבר עבירה נידון כעבור עבירה בעצמו, וא"כ הלא מדה טובה מרובה, ויש לכם ללמוד מזה שגם הנשים העוזרות לבעל ללמוד תורה הרי הם נידונות כלומדי התורה בעצמם, [וכן אותם הנשים בזמנינו שעובדות לפרנסת הבית כדי שהבעל יוכל לשבת וללמוד בכלל], ושכר רב מוכן להם בעולם הבא עבור מה שתמכו בבעל ועזרו לו ללמוד תורה, וא"כ יש לכם לשמוח כשמחתם של הגברים.

◇ ◇ ◇

הגר"ח מוואלז'ין זצ"ל סיפר שפעם בשעה שהתעסק בהלכות כלאים נקשה בקושיא עצומה, ובחלום הלילה נגלה אליו חייט עם הארץ וביאר לו היטב את הענין משורשי הדברים עד ההלכה למעשה ויישב את קושייתו, והגר"ח התפלא מאוד מהיכן הוא יודע ללמוד כאחד מגדולי התלמידי חכמים והרי בחייו הוא היה חייט פשוט, והלה השיב שבחייו הוא היה תומך בתורה מתוך מסירות נפש, שהיה לו קופה שהיה משלשל בה חצי מכל שכרו, והיה נותנו ללומדי תורה ותומך בהם כדי שיוכלו ללמוד אף שהדבר היה קשה עליו ביותר, וכשעלה לעולם העליון פסקו בשמים שהוא יזכה להיות גדול בתורה כמותם וליהנות מזיו השכינה כאחד מגדולי התלמידי חכמים, ולימדו אותו תורה עד שהגיע לדרגה כזאת, וכשהתעורר הגר"ח זצ"ל השתומם ואמר, ידעתי ששכר רב מוכן לתומכי התורה, אבל זהו חידוש אצלי שהם ממש תלמידי חכמים כפשוטו בעולם העליון.

ופעם נשאלתי מאשה צדקנית שמסרה נפשה למען התורה מה יהא שכרה לעולם הבא, והרי אם 'עם הארץ' שתומך בחייו במסירות נפש בלימוד התורה זוכה בעולם הבא להיות תלמיד חכם ממש, א"כ מדוע ייגרע חלק הנשים, ואולי אף היא תזכה להיות 'תלמידי חכם' ממש בעולם הבא.

והשבתי לה, שבעולם הבא ישנם תענוגים רבים לאין מספר ובלי שיעור, וכדכתי' (משלי ח, כא) "להנחיל לאוהבי יש ואוצרותיהם אמלא" (ועי' במתני' סוף עוקצין ובמפרשים שם), והגברים שתמכו בתורה מקבלים שכרם בעולם הבא בתענוג של לימוד התורה, ואין לנו השגה מדויקת מה יהא שכר הנשים, אך גם אם נאמר שלא יזכו ללימוד התורה ממש, מ"מ אם היא תמכה בתורה בחייה, היא בוודאי תזכה לטעום בעולם הבא מטעם התורה, ואנו בעולם הזה אין לנו כלים להכיל ולהשיג מהו צורת התענוג בעולם הבא, אך זהו בוודאי אור ותענוג הנמשך מאור לימוד התורה.

דברים שנאמרו על מעלת וחובת ה'חזרות' על הלימוד (נאמר בשבוע האחרון בפתח ה'שיעור השבועי' לבני כולל 'תשובות והנהגות')

בישיבות בעבר הקפידו מאוד על חזרות

ובעולם הישיבות בעבר הקפידו מאוד על חזרות ועל בחינות, וכמו ששמעתי מהגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל, שבישיבת וואלז'ין היו לומדים בכל יום דף גמרא, ורוב הבחורים חזרו עליו אחר כך י"ב פעמים. ומו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל הקפיד מאוד שכל בחור יעבור 'מבחן' כל שבוע על כמה דפים שלומד בסדר בקיאות.

בלימוד ההלכה צריך להקפיד יותר על חזרות ועל כתיבה

ובפרט בלימוד ההלכה למעשה יש חשיבות מיוחדת לערוך 'חזרות' כדי שיוכלו להורות הלכה למעשה מתוך הלימוד, וכבר איתא בגמ' (גיטין נח, א) שכאשר ראו ילד מצליח בלימודו אמרו עליו "מובטחני בו שיהא מורה הוראה בישראל", והרי משמע שהדבר הגדול ביותר הוא ללמוד עד שיהא "מורה הוראה" מתוך הלימוד. אמנם כדי להיות מורה הוראה בישראל, צריך להתאמץ ולחזור על הלימוד הרבה פעמים כדי לזכור את כל ההלכות עד שיוכל להורות הלכה למעשה ממש.

ועוד זאת ראוי להזכיר ולעורר על החשיבות 'לכתוב' סיכומים ופסקי הלכה למעשה, שהכתיבה מוסיף מאוד לבהירות הלימוד, כי כשכותב רואה שאינו יכול לרמות את עצמו, וה' יעזור שתלמדו ותצליחו עד שתהיו מורי הוראות בישראל.

ושננתם לבניך – שיהיו מחודדים בפך

שמחתי שבני הכולל התחילו 'חזרות' על הלכות קריאת שמע יחד עם 'מבחנים' עד שיהיו מחודדים בפך, שדבר זה הוא מעיקרי חובת לימוד התורה, וכמו שאמרו חז"ל (קידושין ל' ע"א) "ושננתם שיהו דברי תורה מחודדים בפך שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד". ומה עוד, ששמעתי מעד נאמן בשם הקדוש ה'חפץ חיים" זצ"ל שאם לומד ואינו חוזר ארבעה פעמים לא יצא עדיין ידי חובת מצות תלמוד תורה, וכונתו נראה עפ"י מה שכתב רש"י בברכות (ו, ב ד"ה אגרא) שעיקר שכר הלימוד הוא על לימוד שיודע לאומרו ולהעמידו לאחר זמן, ועפ"י"ז מבואר שאם למד ואינו חוזר ארבע פעמים, הרי זה לימוד שאינו יכול להעמיד השמועה, ולא יצא בזה עדיין חובת תלמוד תורה כיון שאין זה לימוד על מנת לזכור. וא"כ נמצא שעל ידי החזרות והבחינות, מקיימים חובת תלמוד תורה - שיהא 'לימוד על מנת להעמיד השמועה'.

החזרות מועיל גם להבנה

ובאמת החזרות מועיל גם להבנה, שכמה שחוזרים יותר - מבינים יותר עמוק. ובזכרוני שהגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל סיפר לי על עצמו, שהוא מוסר בכל יום שיעור לבעלי בתים, ולפני השיעור הוא לומד שש פעמים או שמונה פעמים את הגמ' לעצמו, עד שימצא את הדרך המעולה ביותר היאך להסביר להם את הגמ', שכמה שחוזרים יותר - נעשים הדברים בהירים יותר.

ברכת מול טוב לידידני עוז העומד לימינו
הרה"ח ר' פנחס לויפער שליט"א (מאנסי)
לרגל שמחת נישואי בנו הדותן המופלג בתו"ש משה
אריה נ"י עב"ג לבית משפחת שעדנברון הי"ו
ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל

לעילוי נשמת אור העולם רבי משולם דוד הלוי סאלוויצ'יק זצוקלה"ה,
אי צדיק, אי חסיד, אי עניו, אי המאור הגדול, לב"ע ח"י שבט תשפ"א, ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח על ידי תלמידו אשר זכה להתקרב לאור תורתו ויראתו, וגם רבי דוד
זצוק"ל לא זו מחבבו, הגאון הנודע רבי אברהם יחיאל הלוי דויטש
שליט"א נאב"ד ור"מ מעלה אדומים

ברכת מול טוב לידידני עוז העומד לימינו הנני המפואר
הרב ר' אברהם ישעי' אלינסון שליט"א (לייקוד) לרגל
השמחה הגדולה השרויה במעונן בהולדת בנו שיהי'
יה"ר שיזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמעש"ט ולרוות ממנו
רוב נחת דקדושה אכ"ר